

אדברה בערותיך

גליון מס'

114

פרשת אמור תשפ"ג

אלא בעל קטטה וכעס, וכיוצא בדברים אלו, הכל לפי גדלו של חכם צריך שידקדק על עצמו ויעשה לפניו משורת הדין. [מקור דברי הרמב"ם מגמרא (יומא פו.): היכי דמי חילול השם? אמר רב, כגון אנא אי שקילנא בישראל מטבחה ולא יהיבנא דמי לאלתר (= כגון אני, אם אקנה בשר מהטבח ולא אשלם מיד). והטעם. מפרש רש"י: "דכשאני מאחר לפרוע הוא אומר שאני גזלן ולומד ממני להיות מזולזל בגזל".]

לאור זאת, יש לתמוה במה שמספרים חז"ל (ב"ב קמט) על גר בשם איסור גיורא (בעלה של בתו של שמואל האמורא), ואחר שנתגייר נולד לו בן בשם רב מרי, שהיה תלמיד חכם, ולאיסור גיורא היה פקדון, סכום עצום, אצל רבא (שנים עשר אלף זוז!) שהיה כדי להתפרנס ממנו ששים שנה! והנה איסור גיורא נטה למות וההלכה היא: גר שמת נכסיו הפקר (כי אין לו יורשים) וכל הקודם זוכה. תכנן רבא לרשת את הסכום הזה שמופקד אצלו. אך איסור גיורא רצה שבנו הביולוגי, רב מרי, יקבל את הכסף.

עשה רבא חשבון שאין כל דרך לאיסור גיורא להעביר נכסיו לרב מרי [עיי"ש בגמרא]. ואולם רב איקא בריה דרב אמי מצא דרך לאיסור להקנות נכסיו לבנו והוא "קנין אודיתא" (שהבעלים מודה שהכסף שייך לפלוני) ואכן הודה איסור שהכסף הוא של רב מרי, והועיל. ומספרים חז"ל שרבא הקפיד על מי שנתן את העצה הזו לאיסור גיורא ובכך הפסיד הכל.

ולכאורה תמוה מאד, וכן שאל כבר ה'חזון איש' (בספרו על חו"מ ליקוטים סי' כא): הרי כל מזונותיו של אדם קצובין לו אלא שחייב השתדלות. ואם כן מדוע הקפיד רבא, כלום ראוי לאמורא ענק כזה להפסיד את הכסף לרב מרי?! "לחטוף" ממנו את נכסיו בשביל עצמו?! ובמיוחד כשזה רצונו של בעל הממון איסור גיורא?! היאך יקבלו כל המון העם הנהגה כזו?! ותירץ **החזון איש**: באמת רבא לא היה צריך את הכסף לעצמו. אלא בשביל צורכי ציבור והחזקת משפחות העניים (כשראה בית רעוע של עני היה משפצו) ולכן היה צריך כסף רב, והכיר רבא ברב מרי שיסכים שבכסף הזה יעשה צדקה וחסד, ולרב מרי עצמו לא היה חסר כסף.

ומוסיף **החזון איש**: יתכן שמה שהגמרא הדגישה שרב מרי היה "בי רב" (מבאי ביהמ"ד) משום שאם לא היה כזה איש מעלה שכולו תורה, לא היה רבא משתדל כך, למרות כל החשבון הנ"ל, דחשיב חילול ה', שהנהגה כזו בעיני ההדיוטות היתה נראית כנוטה אחר הבעצ. אך מכיון שרב מרי היה איש שכולו

החלוק בין אוכל תרומה ביום הכיפורים, לנזיר ששתה יין תרומה לענין חומש [אכילה ביוהכ"פ לא מקרי מאכל אסור]

"וְאִישׁ פִּיִּיאֵכֵל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וְיִסַּף חֲמֻשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַפֶּהן אֶת־הַקֹּדֶשׁ" (כב-יד). כתב הרמב"ם: נזיר ששתה יין של תרומה פטור מחומש, דאכילת איסור לא הוי אכילה. ואף דאכילת תרומה לזר לעולם הוא אכילת איסור [ואעפ"כ חייבה תורה על זה], בהכי חייביה רחמנא. אבל אם יש איסור נוסף באכילה זו [כאיסור שתיית יין לנזיר] לא מתחייב עליה חומש. **וצריך עיון**, דהנה בתוספתא בתרומות (פ"ז ה"א) איתא שם, ד'האוכל תרומה ביום הכיפורים מחייב קרן וחומש', ומדוע, הרי יש איסור נוסף של איסור אכילה ביום הכיפורים ומה זה שונה מנזיר שפטור?

ויש לומר, דהנה כתבו **התוספות** במסכת גיטין (ז, א) בהא דצדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידיהם, היינו להיכשל במאכלות אסורות, אבל במידי אחרינא לא. **והקשו בתוספות** מדרב זירא דאישתלי ואכל בצומא רבא דמערבא, **ותירצו**, דביוהכ"פ המאכל מותר ויומא אסור, וכל מה שאמרו על ענין אכילה דאין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים, הוא רק במאכל שאסור מצד עצמו, ולא במאכל מותר רק שהיום הוא יום האסור באכילה.

ולפי זה אפשר לומר, דהאוכל תרומה ביוהכ"פ אין האיסור במאכל רק בהיום, דביום זה אסור לאדם לאכול, וכה"ג מקרי אכילה להתחייב בחומש, מה שאין כן בנזיר היין גם אם הוא חולין כלפיו, זה כמו מאכלות אסורות, כלומר שיהיה לנזיר זה איסור 'חפצא', ואילו אכילה ביום הכיפורים זה איסור 'גברא'. (קובץ שיעורים, פסחים ס"ק קי"ב).

זהירות יתירה מוטלת על בני תורה בדקדוק המצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו [אף לפני משורת הדין]!

"ולא תחללו את שם קדשי" (כד, לב). וכתב הרמב"ם (הלכות יסודי התורה פ"ה הלכה יא): ויש דברים אחרים שהם בכלל חילול השם, והוא שיעשה אותם אדם גדול בתורה ומפורסם בחסידות, דברים שהבריות מרננים אחריו בשבילם, ואף על פי שאינם עבירות, הרי זה חילול את השם, כגון שלקח ואינו נותן דמי המקח לאלתר... או שירבה בשחוק וכו' או שדיבורו עם הבריות אינו בנחת ואינו מקבלן בסבר פנים יפות

תורה והבין שרבא עושה כן לשם שמים לכן אין חילול ה'.
ובכל זאת לא הצליח רבא כרצונו כי משמים לא רצו.

נסיים ברעיון נאה שהביא הגאון רבי שמואל רוזובסקי (בזכרון שמואל) כיצד צריכה להראות הנהגת תלמיד-חכם על סביבתו: נאמר "למנצח על שושנים לבני קרח משכיל שיר ידידות". ופירש רש"י: לכבוד ת"ח יסדו השיר הזה שהם רכים כשושנים ומרטיבים מעשים טובים כשושנים, וכתוב "כאהלים נטע ה'". ופירש רש"י: לשון מור ואהלות שהם מיני בשמים. לפי זה, תלמיד חכם היושב באהלה של תורה, צריך להריח את כל הסביבה וכולם צריכים להתבשם ממנו, ואם לא כן, אינו בגדר תלמיד חכם!"

'להזהיר גדולים על הקטנים'

"אמר אליהם בני אהרן ואמרתי". (כא, א). וברש"י פירש: 'להזהיר גדולים על הקטנים'. ויש להבין מה מוטל על הגדולים להזהיר את הקטנים? יש שפירשו, שהתורה בא לרמוז לאדם שבזמן של 'גדלות' שקל לו לעבוד את השם, יטעין את עצמו לזמנים קשים שהם ימי 'קטנות המוחין' בעבודת השם.

מסופר על הגאון רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל שהלך פעם בלווי תלמידו בירושלים, ובעת שירד מהאוטובוס נפל לו השעון שענד על ידו, הרים הרב את השעון וראה שהשעון עמד מלכת, ניגש הרב לשעון שהיה באזור שם, שיבדוק את תקינות שעונו, השען החליף סוללה חדשה והשעון החל לעבוד. הרב התפלא וכי באותו רגע שנפל השעון תמה לה הסוללה?! השיב לו השען: שהסוללה הייתה במצב חלש ביותר, וברגע שנפלה היא שבקה חיים, ולולא שנפלה הייתה יכולה להחזיק עוד זמן מה.

יצא משם הרב עם מוסר השכל, ואמר: 'אם האמונה של האדם חזקה אזי גם במצבים של נפילות האמונה תחזיק מעמד, אולם אם האמונה רפויה אז גם בנפילה קטנה, כל האמונה שלו עומדת בסכנה.

וזה הכוונה 'להזהיר גדולים על הקטנים': שברגעי גדלות שבאדם עליו להטען באמונה לזמנים הקשים.

ועוד ביארו בכוונת 'להזהיר גדולים על הקטנים'. להזהיר אפילו אנשים גדולים על פרטים ומעשים קטנים 'מצוות שאדם דש בעקביו', כי יש דברים שגם האדם המקפיד על קלה כבחמורה קל לו לעבור עליהם.

מסופר על הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל, שפעם אחת ניגש אליו בחור מיישבת פונוביז' אשר לא הכירו, והביא לו הזמנה לחתונתו. הודה לו הרב על ההזמנה, ושאלו מהיכן מכירו

שהביא לו את הזמנה? ענה לו הבחור: שבזכות הרב הנו בחור ישיבה היום, וכך סיפר הבחור: בשנה הראשונה שהייתי בישיבה נכנסתי למשבר והרגשתי שאף אחד לא מתייחס אלי, וזה הביא אותי למסקנא שכבר איני יכול להמשיך בלימוד בישיבה, וכך החלטתי להפסיק את לימודי. בשבת האחרונה כשניגשתי בליל שבת לומר שבת שלום לראשי הישיבה, נשתרך תור ארוך, הרב עמד מאחורי וראה שהצווארון בחולצה שלי אינו מסודר, הרב קרב אלי וסידר לי את הצווארון, והוסיף ואמר לי: בחור ישיבה חשוב כמוך מגיע לו להיראות מסודר! באותה רגע התרגשתי מאוד ואמרתי לעצמי: אם יש אחד שמתייחס אלי בכבוד וחיבה שכזו אזי אני נשאר בישיבה! וכך הוה נשארתי ללמוד בישיבה התאוששתי והתחזקתי בהמשך הלימוד עד שזכיתי לגדול בתורה ויראת שמים, על כן באתי להביא להרב הזמנה לחתונתי!

הנה לנו דוגמא על מעשה זעיר שנזהר האדם כהתייחסות קטנה לזולת, ובזה מלבד שהצילו מרדת שחת, עוד עלה ונתעלה וגדל לתלמיד חכם!

בעניין 'מברך השם'

פירוש נפלא הביא ב'חנוכת התורה', במדרש וברש"י על הפסוק ויצא בן אשה ישראלית וגו' דכיון ששמע למשפחותם לבית אבותם עמד וגידף.

ותמוה מה ענין למשפחותם לבית אבותם למגדף. ויש לפרש דהנה בספר צרור המור כתב דהחטא של המגדף היה שרצה לעשות מן אות דל"ת של אחד רי"ש ולכן כתיב ויקוב חור בדלתו רצה לומר בדל"ת. והנה איתא במדרש ילקוט פרשת ואתחנן אמר יעקב לבניו שמא תעבדו אלהות הרבה כשם שיש לכם אמהות הרבה.

והשיבו הלא כתיב למשפחותם לבית אבותם לבית אמותם אין כתיב כאן אלא לבית אבותם כשם שאין לנו אלא אחד ועובד לאל אחד כך אנו אין עובדים אלא לאל אחד הדא הוא דכתיב אב אחד לכלנו ואל אחד בראנו. נענה יעקב ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד עד כאן. אם כן לפי זה יובן דיש לומר דבן אשה הישראלית היה רוצה בדעתו לילך אחר משפחות האם לכן כיון ששמע למשפחותם לבית אבותם ושאסור לעבוד עבודה זרה עמד וגידף ומחק דל"ת של אחד כי כוונתו היה לייחס אחר משפחות האם כנזכר לעיל. מה שאין כן אי לא הוי שמע האי דלמשפחותם לבית אבותם אז לא הוי שום גידוף כי אז יש לומר דהולכים אחר משפחות האם. אבל כיון ששמע לבית אבותם וכשם שאין לנו אלא אב אחד כך אין לנו אלא אל אחד לכך עמד וגידף.

יהי רצון שנקדש השם בכל דרכנו, ונזכה ונחיה ונראה ונירש טובה וברכה, וכל מעשנו יהיו לשם שמים. אמן ואמן.